

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ
ЕКОЛОГІЧНОЇ ЛАБОРАТОРІЇ
УДПУ

Випуск 17

Умань
ВПЦ «Візаві»
2014

ББК 28.081я43

У52

Засновник та правовласник збірника – природничо-географічний факультет Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Редакційна колегія:

Браславська О. В. – доктор педагогічних наук, професор;

Гончаренко Г. Є. – доктор хабілітат біології, доцент;

Денисик Г. І. – доктор географічних наук, професор;

Кобаса І. М. – доктор хімічних наук, професор;

Музиченко А. С. – доктор економічних наук, професор;

Половка С. Г. – доктор геологічних наук, професор;

Совгіра С. В. – доктор педагогічних наук, професор;

Ткач Є. Д. – кандидат біологічних наук;

Якимчук Р. А. – кандидат біологічних наук, доцент.

Відповідальний за випуск:

Гончаренко Г. Є. – кандидат біологічних наук, доцент; завідувач науково-дослідної лабораторії «Екологія і освіта» УДПУ імені Павла Тичини.

Комп'ютерна верстка:

Берчак В. С. – аспірант.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини
Протокол № 3 від 20 жовтня 2014 р.*

*Автори опублікованих матеріалів
НЕСУТЬ ПОВНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
за добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен
та інших відомостей!!!
Позиція редакційної колегії не завжди співпадає з ідеями авторів.*

© Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2014

ISBN 978–966–675–723–7

© Автори статей, 2014

ЗМІСТ

ЕКОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Браславська О. В., Побережець Т. М. Екологічна рівновага в ноосфері
Совгіра С. В., Татарнікова Н. О. Антропогенний вплив на зміну хімічного складу водойм міста Умані

ЕКОЛОГО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Берчак В. С. Методологічні підходи у дослідженні долинно-річкових ландшафтів

Браславська О. В., Алейнікова І. Г. Антропогенний вплив на природні ресурси

Браславська О. В., Гаєвська О. М., Макаревич І. М. Методи географічних досліджень

ЕКОЛОГО-БІОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Гончаренко Г. Є., Совгіра С. В. Земноводні басейну річки Південний Буг в умовах антропогенної трансформації середовища

Грабовська С. Л., Соболенко Л. Ю., Містрюкова Л. М., Гензьора Т. М. Стан досліджень кліщів родини Phytoseiidae (Acari, Parasitiformes) в Україні

Сорокіна С. І. Проблема захисту сої від бур'янів

Якимчук Р. А. Цитогенетичний аналіз забруднення ґрунту з території, прилеглої до Бурштинської ТЕС

ЕКОЛОГО-ХІМІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Галушко С. М. Дослідження середнього порядку у розплавах

Совгіра С. В., Гончаренко Г. Є., Бакай С. І. Методика хімічного дослідження води відкритих водойм

Цимбалюк В. В., Данильченко О. Є. Залежність мікроелементного складу волосся від віку людини

АГРОЕКОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Гнатюк Н. О., Василенко О. О. Ґрунтовтома, як наслідок алелопатичної взаємодії рослин

Подзерей Р. В. Основи екологічного землекористування Черкащини

ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Душечкіна Н. Ю. Методологічні підходи та принципи раціонального природокористування

Кожухівська Р. Б., Гелеверя Н. В., Андронатій Н. С. Організаційні аспекти розвитку екологічного туризму в Україні

ПЕДАГОГІЧНІ ТА ЕКОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Бойко Ю. С. Активізація діяльності студентів у напрямі формування досвіду здоров'язбереження

Боршківська В. Т., Кучеренко О. В. Використання методу кооперативних груп в поєднанні з методом конкурентних груп на занятті з інфектології «Менінгококова інфекція»

Браславська О. В., Повторейко А. В. Роль методології в науковому пізнанні

Валюк В. Ф. Впровадження компетентнісного підходу в дослідженні якості освітніх досягнень випускників

Гнатюк Н. О., Павлице А. В. Створення відділу «Пряно-ароматичних ефіроолійних рослин» на пришкольній навчально-дослідній земельній ділянці – як один із способів розвитку творчого потенціалу учнівської молоді

Горбатюк Н. М., Добрянський Ю. Ю. Застосування критичного мислення на уроках хімії

Горбатюк Н. М., Мазур Т. М. Деякі аспекти теоретичного обґрунтування базових понять дослідження «Методологічна компетентність вчителя»

Задорожна О. М. Метод проектів в екологічній освіті та вихованні

Красноштан І. В., Муквич В. В. Використання фітоархітектурних композицій за участю троянд у шкільному курсі біології

Кугай М. С. Сучасне трактування поняття «виховання»

Кучеренко Н. І., Сусленко І. В. Технологія кооперативного навчання у вищій медичній освіті

Люленко С. О. Методика проведення природоохоронної акції «Збережемо первоцвіти»

Максютов А. О. Формування патріотичної свідомості майбутніх учителів географії

Ситник О. І. Формування навичок науково-дослідницької роботи з географії під час навчально-польових практик з фахових дисциплін

Відомості про авторів .....

До відома авторів .....

ВИКОРИСТАННЯ ФІТОАРХІТЕКТУРНИХ КОМПОЗИЦІЙ ЗА УЧАСТЮ ТРОЯНД У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ БІОЛОГІЇ

Красноштан І.В., доцент кафедри біології та методики її навчання
Муквич В.В., студентка V курсу

Види і сорти роду *Rosa* здавна приваблюють увагу дослідників завдяки їх значному економічному, соціальному і поліфункціональному значенню та різноманітним напрямкам використання: у декоративному садівництві, промисловому квітникарстві, ефіроолійному виробництві, вітамінній промисловості.

Рід Троянда (*Rosa L.*) включає близько 400 дикоростучих видів та більш як 3000 сортів троянд, що ростуть в основному в помірному кліматі, окремі види ростуть у субтропічних регіонах і навіть у Заполяр'ї. Людина протягом багатьох століть прагнула одержати нові, більш досконалі сорти садових видів троянд. Кожний новий сорт являє собою нове сполучення пелюсток, форми квітки і листків, багатства фарб та аромату [1]. Збереження, примноження та раціональне використання цього багатого фіторізноманіття, як і всього біорізноманіття в цілому, має важливе наукове, методичне та економічне значення.

Види роду *Rosa* розповсюджені в Європі, Азії, Північній Америці і Північній Африці в межах Голарктичного та Палеотропічного царств.

Троянди відомі в культурі біля 5 тисяч років, в садах України початок культивування троянд датується XIX століттям. Перші згадки про троянди на території України належать до XVIII століття. З XIX століття культура троянд набула значних масштабів в Україні. Було проведено величезну кількість досліджень видів і сортів роду *Rosa* за різними напрямками. Вклад вітчизняних вчених у становлення та розвиток цих досліджень є вагомим [2].

Навчальний заклад вважають другою домівкою дітей. Перебування у його стінах має бути приємним, необтяжливим і налаштовувати на творчу працю.

Серед великого розмаїття квітів найбільшою любов'ю та увагою користуються троянди. Жодна з квіткових культур за свої різноманіттям і вишуканістю форм, забарвленням квітів, їх ароматом та тривалим періодом цвітіння не може зрівнятися з трояндами. Тому троянди займають одне з найважливіших місць в декоративному озелененні пришкольній території.

На даний час озеленення пришкольних територій по всій Україні є досить популярним явищем та вагомим аспектом структурного функціонування того чи іншого навчального закладу, а також входить до обов'язків вчителя біології. На більшості шкільних подвір'їв можна побачити клумби з величезною кількістю різних груп троянд: грандіфлора, мініатюрна, паркова, ремонтантна, чайно-гібридна, поліантова, напіввітка, витка, флорібунда і ґрунтопокривна. Більшість даних квіткових композицій чи взагалі навіть хаотично висаджених квітів, не мають певного змістового значення в навчально-виховній діяльності школи чи дослідницько-науковій діяльності вчителя біології.

Більшість зелених насаджень на території шкіл висаджені лише з метою зменшення наявності пилу й диму в повітрі, таким чином відіграючи роль своєрідного фільтру; впливу на формування мікроклімату, шляхом зміни теплового режиму, вологості та ступеня рухомості повітря, а також позитивної дії на здоров'я школярів та мешканців відповідного населеного пункту в цілому.

В умовах модернізації сучасної освіти, переходу на більш якісний рівень підготовки учнів до адаптації в умовах суспільства, яке динамічно розвивається, в сучасній педагогічній практиці пріоритетною є задача формування ключових компетентностей школярів, тобто здатності застосовувати отримані знання та вміння на практиці в різних сферах життєдіяльності. У зв'язку з цим педагогічні підходи, технології навчання мають бути орієнтовані на досягнення кожним школярем певного практичного результату. Причому результат освітньої діяльності має бути не однаковий для всіх учнів, а модельований таким чином, щоб кожен учень мав

при цьому достатньо високий рівень розуміння відмінностей органічного світу, співвіднесений зі своїми потребами і можливостями.

Саме тому, ми ставимо за мету розкрити участь учнів під керівництвом учителя біології у науково-дослідницькій та навчально-практичній позакласній роботі на пришкольніх ділянках з використанням сортопідщепних комбінувань троянд, що глибоко впливає не лише на здоров'я учнів, але і на розвиток учнівських пізнавальних здібностей.

Тема нашого дослідження є актуальною, а даний напрямок спрямований на формування творчого інтересу та підвищення рівня мотивації учнів до вивчення біології, оволодіння ними навиками дослідницької діяльності, художньо-дизайнерським умінням, що базуються на прищеплені учням глибокого розуміння і шані етнічного змісту слов'янської культури.

Участь у дослідницькій та практичній роботі глибоко впливає на розвиток пізнавальних здібностей учнів. Учитель біології у своїй професійній діяльності завжди має вміло поєднувати теорію з практикою, залучаючи учнів до проведення дослідів, спостережень і в доступній формі ознайомлювати їх з новими досягненнями біологічної науки.

Досліди і спостереження відіграють велику роль у вивченні шкільного курсу біології. Вони активізують розумову і практичну діяльність учнів, розвивають їх знання, вміння та навички [4].

Розвиткові вміння в учнів спостерігати, досліджувати навколишню природу велику увагу приділяли ще представники класичної педагогіки. В свій час Я. А. Коменський вимагав, щоб процес навчання спирався на конкретні уявлення учнів, на безпосереднє сприймання навколишнього світу під керівництвом учителя. Великого значення навчанню учнів, побудованому на конкретних уявленнях і спостереженнях, надавав також К. Д. Ушинський. Наука – це не просто реєстр фактів, вона їх аналізує, узагальнює та робить теоретичні висновки [3].

Для практичного використання озеленення подвір'я школи в роботі вчителя біології ЗОШ I-III ступені, ми пропонуємо проект клумби, тобто

авторську ландшафтно-дизайнерську композицію, яка була створена з урахуванням вимог колористики. Вона має вигляд сонячного годинника, який характеризує собою плинність часу; кожна година – це поетапність шкільного життя, яке відображається за рахунок міні-композицій з використанням різних сортів троянд.

Така форма роботи дозволить кожному учневі прищеплювати інтерес до навчання, вимагатиме знати більше і відкривати для себе нове. Коли учень здобув необхідні знання з різних галузей біології, він має підкріплювати ці знання науково-дослідницькою та практичною роботою. Тому, що саме на практиці можна підтвердити відомі факти, замислитись, чому це саме так, а не інакше, і поставити перед собою нові завдання, що в результаті формує творчий підхід до роботи.

Крім того, грамотно спланована, озеленена і впорядкована садиба навчального закладу сприяє естетичному, екологічному та трудовому вихованню учнів. Озеленення школи в сучасному стилі покликане стати однією з ланок у загальній системі навчання та виховання.

Список використаних джерел:

1. Бунин В. А. Цветоводство : учебное пособие / В. А. Бунин. - Львов : Вища школа, 1987. – 144 с.
2. Рід *Rosa L.* в Україні: генофонд, історія, напрями досліджень, досягнення та перспективи: монографія / О. Л. Рубцова ; НАН України, Нац. ботан. сад ім. М. М. Гришка, Центр дослідж. наук.-техн. потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва. - К. : Фенікс, 2009. – 375 с.: іл. - Бібліогр.: с. 274-343.
3. Шулдик В.І. Курс методики викладання біології в модулях. – Київ: “Науковий світ” 2000. – 289 с.
4. Шулдик В.І. Урок біології в сучасній школі. Посібник для вчителя. – Київ: “Знання”, 1999. – 290с.